

O P I S A N I Ę

DOŚWIADCZENIĄ CZYNIONÉGO

z BANIĄ POWIETRZNĄ

w Krakowie Dnia 1. Kwie-
tnia Roku 1784. puszczoną
z Ogrodu Botanicznego
na Wesoły

Za staraniem i nakładem Jmć PP.

JANA JAŚKIEWICZA Doktora Nadwornego
f. K. Mei, Historji Naturalney, Chimii, Bo-
taniki Professora, Collegium Fizycznego
Prezesa.

JANA SNIADKIEGO Matematyki wyższej i
Astronomii Professora, Szkoły Głównej Se-
kretarza.

JANA SZASTERA Medycyny Doktora, Far-
macji i Materji Medyki Professora.

FRANCISZKA SZEIDTA Professora Fizyki w
Szkołach Narodowych.

Z przyłączeniem uwag częścią od nich sa-
mych dostrzeżonych, częścią im od Akademii
Paryskiej przez korespondencyę udzielonych.

Niniejszym zawiadamiany Wielce Szanowną Społeczność Królewskiego Miasta Krakowa i Okolic, że dla uczczenia Roku Jaśnie Wielmożnego Pana Kołłątaja, Akademicy Krakowscy (z Muzeum, Biblioteki i Archiwum) oraz harcerze z 19. Krakowskiej Lotniczej Drużyny Harcerskiej „Gwiazdzisty Szlak” im. Żwirki i Wigury, kierowani przez JWP Dyrektora Muzeum UJ, Profesora Krzysztofa Stopkę, doświadczenie z banią powietrzną odtwarzać będą. Eksperyment dźiać się będzie na dziedzińcu Collegium Maius, w niedzielę, **dnia 1 kwietnia 2012 roku, o godzinie czwartej po południu** i trwać będzie aż do skutku. Do uczestnictwa w tym wydarzeniu serdecznie zapraszamy, a po jego obejrzeniu zachęcamy do sporządzenia opisów wierszem, lub każdą inną formą literacką, oraz nadsyłanie tychże do Muzeum UJ, bowiem dla najlepszych prac stosownych nagród skąpic nie zamierzamy.

PUSZCZANIE BANI POWIETRZNEJ

Dnia Igo Kwietnia czas pokazał się cichy i pogodny: po przygotowaniu wszystkiego i zaciągnięciu warty, dany był pierwszy odgłos przez trzy strzelania z moździerzy, po którym liczba wielka Spektatorów na dziedziniec i pole przyległe zgromadziła się. O godzinie 10 zrana po danym drugim odgłosie, Banię po krażkach do góry wyciągnioną, zaczęto wypełniać. Naprzód kilka wiązek dobrze wysuszonej słomy w ręku zapalone trzymane były w otworze Machiny, aby wierzch iey opadły, podniósł się, i bez naruszenia, kolumnę płomienia przypuścił. Potem w piecu żelaznym Probierskim ze wszystkich stron lufty mającym, ułożony stós drzewa bukowego przez kilka Niedziel suszonego, był na boku zapalony, aby pierwszy dym odszedł; gdy żywy płomień na kilka stóp wysoki rozniecił się, postawiony był piec i cała kolumna płomienia we wnętrze Machiny wpuszczona. Przez 6. blisko minut tym ogniem napełniając Banię, gdy już zrywała się z rąk trzymających ją, odsunąwszy piec fajerka z roznieconym na boku ogniem, była w otworze za cztery haki na drótach zawieszona, a przytrzymawszy ją, przez dwie blisko minuty, cała Machina od trzymających puszczona, z wielką wspaniałością przy okrzykach wszystkich Spektatorów w górę podniosła się, a ulatując, coraz barziej swego do góry przyspieszała biegu. Puszczana w górę o godz. 10. minucie 17; za pomocą kwadransu Astronomicznego o 167 stóp od miejsca, skąd była puszczona ustawionego, widziana była o god: 10. m. 17. 27. sekun. Pod kątem 30°, a zatem była wysoko na 96 stóp, które ubiegła w pierwszych 27 sekundach (...). Podnosząc się coraz wyżej spotkała cztery wiatry; z których nappierwszy pędził ją ku zachodowi, drugi przeciwny ku Mogile na wschód, trzeci wschodnio-południowy ku Galicyi. (...) Ostatni wiatr spotkała południowo-zachodni, który ją nad samo miasto zapędził. (...) Krążąc nad miastem ledwo nie na wszystkich ulicach wydawała się prostopadle stojąca: widziana była w Wieliczce i w innych odległych okolicach Krakowa. Około godziny 10. m. 37. spuszczać się zaczynała, gdy ogień na fajerce zaczynał słabieć: o god: 10. min: 47. barzo wolno spadła, blisko murów miasta, między Bramą Floryańską i Mikołayską fórtką. (powyższy fragment został zaczerpnięty z druku pt. "Opisanie doświadczenia czynionego z banią powietrzną w Krakowie dnia 1 kwietnia roku 1784...", którego całość można zobaczyć w Jagiellońskiej Bibliotece Cyfrowej (<http://jbc.bj.uj.edu.pl>))

W roku 1784, zaledwie kilkanaście miesięcy po pierwszym w świecie eksperymencie braci Montgolfier z lotem balonu, profesorowie Szkoły Głównej Koronnej (obecnie Uniwersytetem Jagiellońskim zwanej) przeprowadzili doświadczenie polegające na puszczaniu bani napełnionej ciepłym powietrzem. Wydarzenie to miało miejsce w Ogrodzie Botanicznym, za rektoratu Hugona Kołłątaja, dnia 1 kwietnia, dokładnie w 34 rocznicę jego urodzin. 228 lat później dla Szanownych Mieszkańców Podwawelskiego Grodu odtworzymy to doświadczenie.

MUZEUM UJ, UL. JAGIELLOŃSKA 15 W KRAKOWIE
WWW.MAIUS.UJ.EDU.PL
COLLEGIUMMAIUS.INFO@UJ.EDU.PL
TEL. 12 663 13 08, 12 663 13 14

